

Sigurna ženska kuća

Ljiljana Raičević
Jovana Hajduković
Maja Raičević
Milan Popović
Andjela Novaković
Edina Erović

spriječimo nasilje

priručnik za tinejdžere/ke
o nasilju u porodici i
nasilju u vezi

Izdavač: NVO "Sigurna ženska kuća"

Za izdavača: Ljiljana Raičević

Urednica: Jelena Radulović

Autori/ke: Ljiljana Raičević, Jovana Hajduković,
Maja Raičević, Milan Popović, Andjela Novaković,
Edina Erović

Lektura: Sanja Mijušković

Dizajn i priprema za štampu: Tatjana Rajić

Tiraž: 3000

Štampa: Biro Konto, Igalo

Podgorica, februar 2015.

NORWEGIAN EMBASSY

Priručnik je nastao u okviru projekta "Edukacija mladih za život bez nasilja" koji je finansiran od strane Ambasade Kraljevine Norveške. Iznijeti stavovi su mišljenja autora/ki i ne predstavljaju nužno stavove donatora.

Sigurna ženska kuća

Ljiljana Raičević
Jovana Hajduković
Maja Raičević
Milan Popović
Andjela Novaković
Edina Erović

spriječimo nasilje

priručnik za tinejdžere/ke
o nasilju u porodici i
nasilju u vezi

Uvod • 5

Što je nasilje u porodici/vezi? • 7

Zašto se nasilje dešava? (rodne uloge, začarani krug nasilja) • 13

Posljedice nasilja • 19

Kako prepoznati nasilnika u vezi • 23

Ko može tražiti zaštitu od nasilja u porodici? • 27

Nekoliko riječi za kraj • 31

Nasilje u partnerskim odnosima VRTEŠKA - prikaz slučaja • 33

Literatura, fotografije • 39

* Uvod

Ovaj priručnik predstavlja edukativni materijal za rad sa mladima, nastavnim osobljem, roditeljima i drugim zainteresovanim licima u vezi sa pitanjima roda i rodno zasnovanog nasilja, koji će se odvijati u okviru projekta "Edukacija mladih za život bez nasilja" koji je finansiran od strane Ambasade Kraljevine Norveške. Projekat sprovodi NVO "Sigirna ženska kuća" u saradnji sa NVO "Centrom za ženska prava", NVO "Ego Kult" i NVO "Žene za bolje sutra". Ovo je jedan od konkretnih koraka primjene rodne ravnopravnosti u praksi, razvijanju kulture poštovanja ljudskih prava i prevenciji nasilja.

Rodno zasnovano nasilje jedan je od najrasprostranjenijih oblika kršenja ženskih ljudskih prava i narušavanja ljudskog dostojanstva. Pogađa milione žena i djece, bez obzira na njihov socijalni status, kulturnu, religijsku i bilo koju drugu pripadnost. Poznato je da je rodno zasnovano nasilje posebno

rasprostranjeno u zemljama u tranziciji. Smanjena socijalna i ekonomska sigurnost, siromaštvo i socijalni stres, koji prate proces tranzicije, pojačavaju agresivnost i nasilničke sklonosti muškaraca. Žene, naročito mlade, nasilje partnera teško prepoznaju i spremne su da ga dugo tolerišu. U preovlađujuće patrijarhalnoj kulturi to je za njih uobičajeni vid ponašanja muškaraca. Tome doprinosi i često prisutna tradicionalna majčina poruka "žena je stvorena da trpi".

Rodno zasnovano nasilje se najčešće događa u privatnoj sferi, ali se ne smije tretirati kao privatna stvar.

Rodno zasnovano nasilje se najčešće događa u privatnoj sferi, ali se ne smije tretirati kao privatna stvar. Za poštovanje ljudskih prava odgovorna je država, ali u edukaciji, informisanju i podizanju svijesti stanovništva, prvenstveno mladih osoba, veoma važnu ulogu ima i civilni sektor. Edukacija mladih u vezi sa rodnom ravnopravnošću i rodno zasnovanom nasilju je osnova obrazovanja o ljudskim pravima i uslov uključivanja mladih u prevenciju svih oblika nasilja.

Ova publikacija posebno je upućena mladim ljudima – adolescentima kako bi lakše prepoznali rizik, ili nasilje kojemu su izloženi oni ili njihovi vršnjaci.

Na osnovu dugogodišnjeg iskustva stečenog pružanjem pomoći i podrške ugroženim osobama, ovom publikacijom želimo dati osnovne informacije o pojmu nasilja, oblicima nasilja i posljedicama, sa posebnim akcentom na nasilje u porodici i nasilje u međupartnerskim vezama adolescenata, kako bi ga lakše prepoznale osobe koje ga trpe, ali i lica iz okruženja kao potencijalna podrška. Takođe, ovdje se ukazuje na moguće načine reagovanja i daju se konkretni podaci, potrebni za uspostavljanje komunikacije u cilju traženja podrške i zaštite od strane državnih institucija i civilnog sektora.

Ova publikacija posebno je upućena mladim ljudima – adolescentima kako bi lakše prepoznali rizik, ili nasilje kojemu su izloženi oni ili njihovi vršnjaci i preduzeli odgovarajuće mjere prevencije, izlaska iz nasilne situacije ili podrške i pomoći. Namijenjena je i osobama iz njihovog neposrednog okruženja – nastavnicima i roditeljima, koji su dužni da steknu odgovarajuća znanja u vezi rodno zasnovanog nasilja, kako bi doprinijeli prevenciji i zaštiti od njega. Publikacija je namijenjena i svakom građaninu, profesionalcima u sistemu institucionalne zaštite i u svim drugim sistemima u zajednici, koji su obavezni da reaguju u slučaju nasilja.

* Što je nasilje u porodici/vezi?

Nasilje u porodici predstavlja društveni problem sa kojim se suočavaju sve zemlje, a definiše se kao način ponašanja ili odnosa u kojima se prisila, zastrašivanje, kontrola (u smislu ograničenja slobode) koriste direktno ili putem prijetnje da bi se povrijedile druge osobe i psihički, fizički, ekonomski ili socijalno ugnjetavale. Izraz "nasilje u porodici" se koristi za opisivanje djela nasilja između članova porodice, uključujući odrasle partnere, roditelje i djecu (uključujući i odraslu djecu), staratelje ili partnere starijih osoba, braću i sestre, itd.

Nasilje u porodici je usko povezano sa rodnim ulogama, pa zato kažemo da je rodno uslovljeno. Rodne uloge predstavljaju skup različitih karakteristika, ponašanja, stavova, obaveza i očekivanja koje društvo pripisuje muškom ili ženskom rodu. Rodne uloge se uče od rođenja, kroz proces socijalizacije i kroz kulturu društva u kome živimo. O tome što je "prikladno" za žene i muškarce,

djevojčice i dječake učimo od roditelja, učitelja, vršnjaka, medija itd. Na ovaj način nastaju rodni stereotipi kojima se vrši pritisak na osobu da se povinuje ulogama i očekivanjima koje im društvo nameće. Što je društvo patrijarhalnije, to su naglašenije različite vrijednosti koje važe za muškarce i žene. Tako se, na primjer, od muškaraca očekuje da budu jaki, agresivni, dominantni, odlučni, da ne ispoljavaju emocije, dok se od žena očekuje da budu nježne, osjetljive, osjećajne, tolerantne, pasivne i požrtvovane, brižne. Ovako striktna podjela uloga podstiče ponašanja koja vode nejednakosti između polova i koja utiču i na pojavu rodno uslovljenog nasilja.

Rodno uslovljeno nasilje je bilo koji oblik nasilja – fizičkog, seksualnog, psihološkog, ekonomskog ili sociokulturnog – koje ima negativan učinak na fizičko ili mentalno zdravlje, razvoj i identitet osobe i koje je posljedica rodno uzrokovane nejednakosti, koje iskorištava razlike

Rodno uslovljeno nasilje je bilo koji oblik nasilja – fizičkog, seksualnog, psihološkog, ekonomskog ili sociokulturnog – koje ima negativan učinak na fizičko ili mentalno zdravlje, razvoj i identitet osobe.

Rodno uslovljeno nasilje predstavlja ozbiljnu prepreku postizanju jednako-
sti žena i muškaraca
i predstavlja kršenje
ljudskih prava.

*Nasilje u porodici
– u koje spada
i partnersko
nasilje - može se
javiti u raznim
oblicima, kao:
fizičko, seksualno,
emocionalno,
ekonomsko
i psihičko
zlostavljanje.*

između muškaraca i žena, među muškarcima i među ženama. Rodno uslovljeno nasilje može pogađati i muškarce i žene, ali su češće žrtve djevojke i žene, pa se stoga pojam rodno uslovljenog nasilja često naziva "nasilje protiv žena" (Savjet Evrope, 2009).

Nasilje se često dešava u partnerskim vezama, a ni mladalačke veze ne predstavljaju izuzetak.

Nasilje u partnerskim vezama se definiše kao obrazac uvredljivog i prisilnog ponašanja koji može uključivati tjelesne povrede, psihološko i seksualno zlostavljanje, društvenu, fizičku, finansijsku izolaciju, ekstremnu ljubomoru i posesivnost, zastrašivanja i prijetnje počinjene od strane nekoga ko je bio, nalazi se ili želi da bude u intimnom odnosu ili vezi sa odraslom osobom ili adolescentom i usmjeren je na uspostavljanje kontrole jednog partnera nad drugim. Prijetnje mogu biti usmjerene na partnera/partnerku, njegovu ili njenu porodicu, kućne ljubimce, imovinu, itd. Ovaj pojam takođe uključuje djecu koju nasilnik koristi za zastrašivanje i zloupotrebu odrasle žrtve, kao i one osobe koje nasilnik prisiljava da učestvuju u zlostavljanju odrasle žrtve.

Nasilje u porodici – u koje spada i partnersko nasilje ili nasilje u intimnim vezama - može se javiti u raznim oblicima, kao: fizičko, seksualno, emocionalno, ekonomsko i psihičko zlostavljanje.

Fizičko nasilje

Fizičko nasilje podrazumijeva sve vrste neželjenog fizičkog kontakta bez obzira na to da li izaziva fizički bol ili povrede. Može biti usmjereno ka žrtvi, djeci, kućnim ljubimcima, članovima porodice i drugim osobama bliskim žrtvi. Osoba koja mijenja ponašanje iz straha od fizičkog napada od strane partnera je žrtva nasilja čak i ako se napad nije dogodio. Neki primjeri fizičkog zlostavljanja su: guranje, udaranje, sputavanje/lišavanje slobode, šamaranje, čupanje kose, ujedanje, davljenje, bacanje stvari na partnera/ku, prijetnje fizičkim nasiljem.

Psihičko/emocionalno nasilje

Psihičko nasilje je najrasprostranjeniji vid nasilja. Nekad uključuje direktne uvrede, optužbe, kritiku, prijetnje, nazivanje pogrdnim imenima i ponižavanje žrtve (npr. „ti si glupa“, „ništa nisi u stanju da uradiš kako treba“, „tvoje prijateljice su loše i

loše utiču na tebe", i sl.). Međutim, psihičko nasilje je često veoma suptilno i teško za prepoznavanje. To su one situacije kada nasilnik omalovažava žrtvu, njenu rodbinu i bliske osobe, posesivan je, ljubomorani, proganja je, prisluškuje njene razgovore, pretresa njene lične stvari, ograničava ili onemogućava komunikaciju sa bliskim osobama, kada je svojim ponašanjem navodi da misli da je „luda“, nesposobna, zavisna od njegove pomoći i slično. U psihičko nasilje spada i ugrožavanje spokojsva partnera/ke ili članova porodice vikom, galamom, istjerivanjem iz stana/kuće, prijetnjama, lišavanjem sna i odmora, uništavanjem i izbacivanjem ličnih stvari, predmeta u kući, okrutnim ponašanjem prema kućnim ljubimcima i drugim sličnim radnjama koje mogu izazvati uznemirenost, zabrinutost i strah partnera/ke ili članova porodice.

Seksualno nasilje

Seksualno nasilje podrazumijeva svako ostvarivanje ili pokušaj ostvarivanja seksualnog odnosa ili seksualnih aktivnosti protiv volje partnera/ke, odnosno prisiljavanje na učestvovanje u seksualnim

aktivnostima koje žrtvi ne prijaju ili su za nju ponižavajuće. Ono najčešće uključuje silovanje i pokušaj silovanja, dodirivanje intimnih djelova tijela, seksualne primjedbe, ponude, zahtjeve, ucjene, šale, izraze lica i pokrete tijela koji kod žrtve izazivaju osećaj stida ili poniženja, prisiljavanje na gledanje pornografskih filmova ili časopisa, prisiljavanje na pornografsko fotografisanje, nedozvoljenu distribucija intimnih snimaka i drugo.

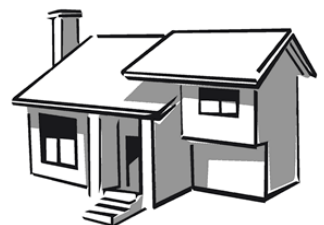
Ekonomsko nasilje

Nasilne osobe često moć i kontrolu uspostavljaju ograničavanjem sredstava za život partneru/ki i članovima porodice. Ekonomsko nasilje se dešava kada nasilna osoba ne daje novac za potrebe porodice, ne dozvoljava partneru/ki pristup porodičnoj zaradi, uzima mu/joj zaradu i ograničava potrošnju, traži da opravda i najmanji trošak, ne dozvoljava da se zaposli, primorava ga/je da napusti posao, ili manipulacijama onemogućava da napreduje u poslu, da se školuje itd. U odnosima gdje je prisutno ekonomsko nasilje, zajednički stečena imovina se obično vodi na ime nasilnog partnera, ili na članove njegove porodice.

Psihiko nasilje je često veoma suptilno i teško za prepoznavanje.

U odnosima gdje je prisutno ekonomsko nasilje, zajednički stečena imovina se obično vodi na ime nasilnog partnera, ili na članove njegove porodice.

U pitanju je nasilje, čak i ako...

- ... se incidenti fizičkog zlostavljanja čine nebitnim u odnosu na one o kojima ste čitali, slušali ili koje ste vidjeli na televiziji. Nijedan oblik fizičkog nasilja ne smijemo potcijeniti - guranje, na primjer, može rezultirati ozbiljnim povredama.
- ... su se incidenti fizičkog zlostavljanja dogodili jedanput ili dvaput u toku trajanja veze. Istraživanja su pokazala da će partner koji vas je jedanput fizički povrijedio vjerovatno nastaviti da vas povređuje.
- ... su fizički napadi prestali onda kada ste postali pasivni i odustali od prava da se izrazite onako kako želite, da se krećete slobodno i sriječete sa drugim ljudima i da donosite odluke. Odustajanje od vaših prava kao osobe i partnera u zamjenu za izostajanje napada nije rješenje problema nasilja.
- ... nije bilo nikakvog fizičkog oblika nasilja. Mnoge osobe trpe emotivno i verbalno nasilje. Ono može biti jednako zastrašujuće i ostaviti ozbiljne posledice. Često je komplikovano za razumijevanje i teže ga je prepoznati, naročito ako potičemo iz sredine u kojoj se nasilje toleriše.

Točak moći i kontrole (točak nasilja) predstavlja dobar vizuelni prikaz uobičajenih načina na koje nasilna osoba vrši moć i sprovodi kontrolu nad žrtvom.

Točak jednakosti nam pomaže da prepoznamo zdrav i ravnopravan partnerski odnos.

* Zašto se nasilje dešava? (rodne uloge, začarani krug nasilja)

Nasilja ima više u porodicama u kojima:

■ postoje kruto definisane rodne uloge žena i muškaraca

Je li žensko ili muško? Još dok smo u stomaku, ovo je jedno od glavnih pitanja koja muče naše roditelje i ljude iz njihovog okruženja. U zavisnosti od odgovora, odmah se kupuje roza ili plava pidžama, barbika ili pak autić, a potom ubrzo dobijamo paket poklona s natpisom: „Samo za djevojčice“, ili „Samo za dječake“.

U Crnoj Gori, rođenje ženskog djeteta često je bilo praćeno nezadovoljstvom, pa i tugom, posebno ako su se u toj kući i prethodno rađale djevojčice. U narodu se kaže: ženska djeca – tuđa sreća, tuđa večera, tuđa kost... Ili: „Oganj se gasi kad se rodi djevojka.“ Nasuprot tome, rođenje muškog djeteta uvijek je izazivalo veliku radost i opšte veselje, tradicionalno praćeno pucnjavom. Kad se nekome

„prida sin, vesele se pa i ako je deveti, a naročito prvom i svi se raduju što su stekli jednu pušku više“.

Svako od nas rađa se kao pripadnik ženskog ili muškog pola, ali uči kako da bude djevojčica, koja će jednom postati žena, odnosno dječak, koji će postati muškarac. Od najranijeg uzrasta uče nas (rodno) prikladnom ponašanju i stavovima, ulogama i aktivnostima, te kako treba da se odnosimo jedni prema drugima. To naučeno ponašanje sačinjava naš rodni identitet i određuje rodnu ulogu. Pojam rod koristimo da opišemo modele ponašanja koji se u određenom društvu očekuju od žena, odnosno od muškaraca.

Pojmom pol označavamo jedan dio našeg biološkog i anatomskog bića. Polje kategorija koja sve ljude dijeli u dvije grupe. Podjela se vrši na osnovu skupa tjelesnih karakteristika, koji uključuje hromosome, hormone, spoljašnje i unutrašnje genitalne

Je li žensko ili muško? Još dok smo u stomaku, ovo je jedno od glavnih pitanje koja muče naše roditelje i ljude iz njihovog okruženja.

Žena osjeća sramotu da se bilo kome obrati za pomoć i stalno nalazi opravdanja za situaciju u kojoj se nalazi.

Dijete čiji je uzor otac nasilnik usvojiće model nasilnog ponašanja i ponoviti ga u sopstvenom životu.

organe. Pol se svakoj osobi određuje i pripisuje prilikom rođenja i to na osnovu izgleda njenih polnih organa.

Na koji način strogo definisane rodne uloge mogu uticati na pojavu nasilja?

U porodici ili partnerskoj vezi u kojoj su rodne uloge strogo definisane postoji veća opasnost da će muškarac koristiti svoje „muške privilegije“, a to znači: tretirati ženu kao sluškinju, sam donositi sve odluke, ponašati se kao „gospodar zamka“, biti onaj koji definiše ženske i muške poslove, kontrolisati što žena radi i što govori, s kim govori, što oblači i kuda ide, da će nazivati ženu pogrdnim imenima i činiti sve da ona ima loše mišljenje o sebi.

Ženu koja živi u porodici ili vezi istoga tipa često karakteriše nizak stepen samopouzdanja, uvjerenje da je ona odgovorna za muževljevo ponašanje, zatvorenost i nezadovoljstvo.

Vremenom se krug prijatelja sve više smanjuje, žena osjeća sramotu da se bilo kome obrati za pomoć i stalno nalazi opravdanja za situaciju u kojoj se nalazi. U takvim porodicama, pozicija smanjene moći pripada i ostalim članovima domaćinstva. Moć

ima isključivo muškarac, dok je žena bez socijalne, psihološke i finansijske podrške.

■ **postoji iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu i prisustvo nasilja u vlastitom domu**

■ **postoji iskustvo zapostavljanja i zanemarivanja od strane roditelja u ranom djetinjstvu**

Ako je neko u toku odrastanja bio svjedok nasilja u sopstvenoj porodici, nije rijetkost da se u mladosti pri formiranju stavova rukovodi logikom: „Moj otac jeste par puta udario majku, ali se svaki put pokajao i izvinio – nije to toliko strašno. Na kraju, oni se ipak vole.“

Sve što dijete želi jeste da njegovi roditelji budu zajedno. Zato će ono najčešće tražiti i nalaziti opravdanja za različite vrste nasilničkog ponašanja. Poznato je da djeca uče različita ponašanja ugledajući se na uzore. Vrlo je vjerovatno da će dijete čiji je uzor otac nasilnik usvojiti model nasilnog ponašanja i ponoviti ga u sopstvenom životu. Izgledi su tim veći ukoliko nasilni otac nikada nije bio kažnjen za nasilje koje vrši. Razloge treba tražiti u fenomenu koji je u

psihologiji definisan kao identifikacija (sina) sa agresorom. Laičkim jezikom rečeno: poistovjećujući se sa ocem nasilnikom, sin vjeruje da će se oca manje plašiti i da će ga otac više voljeti ukoliko se ponaša na sličan način.

Da li nasilje jednako utiče na djevojčice i na dječake?

Rano iskustvo nasilja na drugačiji način određuje ponašanje djevojaka i mladića.

Djevojke koje su doživjele nasilje među roditeljima češće imaju probleme u vezama, teško nalaze odgovarajućeg partnera i nerijetko se vezuju za partnere koji su i sami nasilnici. S druge strane, među nasilnicima nad ženama znatno je više onih koji su bili svjedoci nasilja u sopstvenim porodicama. Stoga možemo govoriti o transgeneracijskom prenošenju nasilja: kćerke biraju partnera nasilnika, a sinovi prave vatromet nasilja u sopstvenom domu.

To, naravno, ne znači da sve kćerke, odnosno svi sinovi, reaguju na nasilje na isti način. Različite reakcije na nasilje nijesu rijetkost ni u okviru iste porodice. Tako će, na primjer, jedna

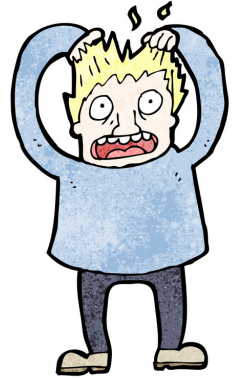
kćerka stalno biti uz majku, u želji da joj pruži psihičku podršku i nadajući se da će spriječiti oca da fizički nasrće na nju, dok će druga pronalaziti razloge da ne bude kod kuće. Dešava se i da kćerka, zbog agresivnog ponašanja oca, dođe do zaključka da su „svi muškarci bitange“ i svjesno odustane od osnivanja sopstvene porodice.

Kada se nasilje javlja?

Nasilje se najčešće javlja u nekim stresnim, za porodicu važnim ili prelomnim trenucima. To može biti vjenčanje, rođenje djeteta, polazak djeteta u školu, gubitak posla, dobijanje posla, nedostatak novca, smrt člana porodice...

Zbog čega je to tako?

Dok je porodica pod stresom, svi članovi pokušavaju da riješe novonastalu situaciju. Često se dešava da „svako vuče na svoju stranu“, čime se problem ne rješava, već produbljuje. Posljedica je da svi gube snagu, nemaju strpljenja, osjećaju da su iscrpili sve kapacitete i misle da se problem ne može riješiti. Tada nastaje konflikt, a s njim i jedini, u tom trenutku poznati način da se konflikt razriješi – nasilje!

Nasilje se najčešće javlja u nekim stresnim, za porodicu važnim ili prelomnim trenucima.

U nasilnim vezama partnere obično karakteriše nesposobnost rješavanja problema.

Kako se nasilje odvija?

Obično sve počinje s manjim incidentima, uvredama i osuđivanjima od strane nasilnika, dok žrtva pokušava da smiri situaciju. Kako vrijeme prolazi, nasilje se nastavlja; žrtva je u šoku, poriče situaciju, u nevjerici je da se to njoj dešava. Ona još uvijek ne traži pomoć već pokušava da nađe opravdanje za nasilje, često krivi sebe. Slijedi faza kada je jasno da žrtva više ne može da trpi nasilje; nasilnik počinje da se pravda, zaklinje se da se nasilje više neće ponoviti. Nastupa faza „medenog mjeseca“ – naizgled, sve je idealno. Ali, ubrzo se nasilje ponovo javlja i onda – sve ispočetka. Najčešće su tu i djeca, kao svjedoci svega što se dešava.

Koji sve faktori doprinose pojavi nasilja u vezama?

Individualni – nisko samopouzdanje i samopoštovanje, iskustvo viktimizacije (nasilnik je nekad i sam bio žrtva), stereotipna uvjerenja o muško - ženskim odnosima (rodne uloge), problemi zavisnosti (alkohol, droga, kocka...), potreba za dokazivanjem i sl.

Interpersonalni – slabe komunikacijske vještine, slabe vještine rješavanja problema, poteškoće u izražavanju osjećanja, iskustvo porodičnog nasilja.

Faktori na nivou zajednice – mediji koji šalju pozitivne poruke vezane za nasilje (filmovi i crtani filmovi puni nasilja, reklame...), količina nasilja u društvu, pozitivan odnos vršnjaka prema nasilju.

U nasilnim vezama partnere obično karakteriše nesposobnost rješavanja problema. Oni ne umiju da pregovaraju, nađu kompromis; kada nešto žele, ne iznose to direktno već okolišaju; u raspravama prekidaju jedno drugo, nemaju argumenata, međusobno se okrivljuju i omalovažavaju. Uglavnom imaju

čvrsta uvjerenja o tome „ko je glavni“ u vezi i vjeruju da su metode koje koriste ispravne jer sve rade kako bi se veza održala („da se djevojka ne bi ‘pokvarila’, da je ne bi poprijeoko gledali, da bi pokazala da je samo njegova“ i sl.).

Poznat je uticaj porodičnog nasilja na mlade i njihove kasnije veze, o čemu smo već govorili. Ukratko, djeca se identifikuju s roditeljima, a prirodno je da je u periodu ranog razvoja majka najljepša, a otac najpametniji i najjači. Odrastajući, počinju tražiti uzore van porodice. Ako u porodici postoji nasilje, adolescent bježi iz te sredine i traži „povoljniju“. U doba adolescencije, majka i otac više „nijesu u trendu“, ne razumiju ga, a i zaokupljeni su sopstvenim problemima. Nalazi vršnjake. Vršnjaci mu pružaju utjehu, ali, kao i svaka grupa, i ova ima svoje „zahtjeve“. Da bi bio prihvaćen, adolescent imitira ponašanje svojih vršnjaka. Ako su oni nasilni, odnosno ako pokazuju bilo koju vrstu neprilogođenog ponašanja, vrlo je vjerovatno da će se i on ponašati na isti način. Adolescent zna: ukoliko ne bude poštovao „zakone“ vršnjačke grupe, biće kažnjen – gledaće ga poprijeoko, upirati prstom u njega, isključiti ga iz društva i sl.

Ako me voliš, onda...

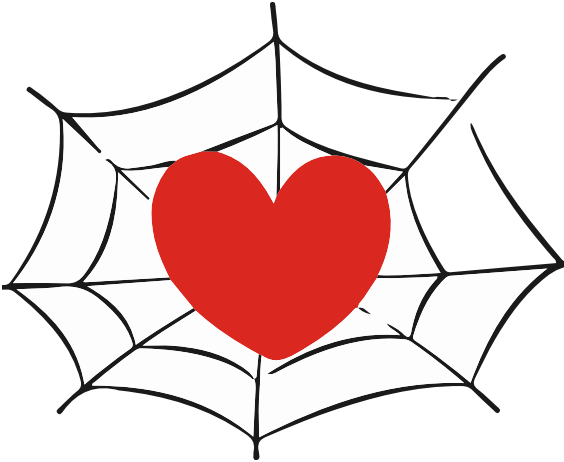
Ljubomora i manipulacija se često doživljavaju kao dokaz velike ljubavi. „Ako je ljubomoran/na, to znači da me voli.“ To je zabluda: kod ljubomornih osoba nije riječ o ljubavi nego o zavisnosti, a nijedna zavisnost nije dobra. Ljubomora nije dokaz ljubavi, već dokaz da se osoba plaši da će izgubiti ljubav.

Ljubomorani partner će vas pratiti, čitati vaše poruke u telefonu, tragati za dokazima da imate drugog/u, tražiti od vas da izbrišete facebook profil ili da napravite zajednički... Sljedeći korak su zastrašivanje i prijetnje, nerijetko i fizičko nasilje.

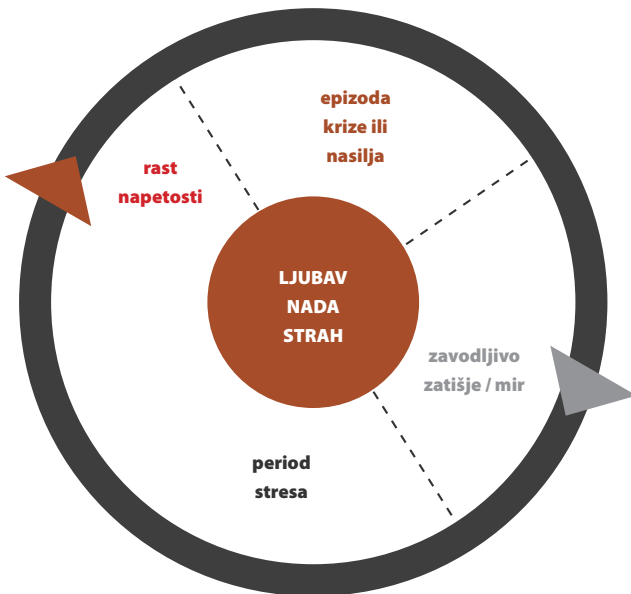
Mnoge ljubomorne osobe sumnjaju u vjernost partnera/ke, ali nemaju dokaza za to. Takve osobe često muče svoje partnere/ke, gotovo ih prisiljavajući da priznaju nevjerstvo. Po pravilu, 15 minuta kasnije se izvinjavaju, obećavajući da se više neće tako ponašati, da će se promijeniti.

Ljubomora nije dokaz ljubavi, već dokaz da se osoba plaši da će izgubiti ljubav.

Ljubav, nada i strah čine krug nasilja.

Ne treba vjerovati obećanjima datim na takav način – prije ili kasnije, on/a će sigurno nastaviti po starom. Na najmanji znak nasilja treba otići. Ako ostanete u takvoj vezi, to znači da ste dali neku vrstu pristanka partneru da nastavi da se prema vama ponaša na isti, nasilan način.

Krug nasilja

Faktori stresa: izolacija, trudnoća, ekonomija, droga/alkohol, promjene u strukturi porodice, seksualna disfunkcija, medicinski problemi.

LJUBAV, NADA I STRAH čine krug nasilja.

Ljubav. Ona ga voli. On joj je potreban.

Nada. Ona se nada da će se on promijeniti, da će održati svoja obećanja.

Strah. Ona se plaši da će jedino obećanje koje će on ispuniti biti ono posljednje koje je dao – da će je ubiti.

Period ovog procesa može biti veoma kratak, ili veoma dugačak... od par sati do par godina.

* Posljedice nasilja

Pekinška deklaracija i platforma za akciju jedan je od najvažnijih dokumenata kada je riječ o ostvarivanju ženskih prava i zaštiti žena od nasilja. U dijelu Deklaracije koji se bavi nasiljem nad ženama preporučuje se: „(...) proučavati uzroke i posljedice nasilja nad ženama i efikasnost preventivnih mjera u okviru akcija koje treba preduzeti: od strana vlada, regionalnih organizacija Ujedinjenih nacija, drugih međunarodnih organizacija, istraživačkih institucija, ženskih i omladinskih organizacija.“ (Strateški cilj D.2)

Navedena preporuka obavezuje nas da problemu nasilja pristupimo organizovano. Da bismo preduprijedili nasilje, neophodno je ozbiljno raditi na prepoznavanju problema, istovremeno ukazujući na razorne posljedice koje nasilje ostavlja u životu žrtve. A one su brojne, bez obzira na to kojoj je vrsti nasilja žena/djevojka bila izložena i koliko je to trajalo.

Nasilje u braku/vezi uvijek pretpostavlja zloupotrebu moći i odnos koji se zasniva na nejednakosti partnera.

Postoje razne vrste posljedica porodičnog nasilja nad ženama i nasilja u vezama.

Fizičke posljedice

Razne vrste povreda od kojih neke mogu dovesti i do trajnog invaliditeta i smrti.

Ekonomske posljedice

Ekonomska zavisnost od partnera, uskraćivanje novca za lične potrebe, oduzimanje plate, zabrana da se žena zaposli.

Fizičko i psihičko zlostavljanje dovodi do ozbiljnih zdravstvenih posljedica kod žena.

Zdravstvene posljedice

Mnogobrojni su simptomi zdravstvenih posljedica. Nekada se javlja jedna vrsta smetnji, a

Nasilje u braku/vezi uvijek pretpostavlja zloupotrebu moći i odnos koji se zasniva na nejednakosti partnera.

nekada više njih istovremeno, što ozbiljno ugrožava zdravlje žene i onemogućava normalno odvijanje života. Posljedice nasilja na zdravstveno stanje žene/ djevojke mogu biti i fatalne (ubistvo, samoubistvo, smrt kao posljedica AIDS-a).

Nekada se javlja jedna vrsta smetnji, a nekada više njih istovremeno, što ozbiljno ugrožava zdravlje žene i onemogućava normalno odvijanje života.

Zdravstvene posljedice nasilja su ozbiljne, a uključuju: povrede, različite zdravstvene probleme, hronične probleme vezane za stres prouzrokovan životom u nasilnom i opasnom okruženju, posljedice po reproduktivno zdravlje, psihijatrijske simptome, ponašanja štetna po zdravlje.

Simptomi hroničnog stresa:

- glavobolja
- tikovi
- nesаница
- osip
- depresija, uznemirenost, razdražljivost, nervoza, očajanje

Posljedice po reproduktivno zdravlje

U nasilnoj vezi često dolazi do seksualnog nasilja. Ova vrsta nasilja za ženu znači dodatni rizik zbog nezaštićenih seksualnih odnosa i opasnosti koje oni sobom nose – od neželjene trudnoće do HIV infekcija i ostalih polno prenosivih bolesti.

Posljedice po mentalno zdravlje

Među zlostavljanim ženama visok je procenat onih kod kojih se javlja psihijatrijska simptomatologija, uključujući i psihotične epizode.

Psihološke posljedice

Psihološke posljedice manje su jasne i vidljive, no mogu biti teže i dugotrajnije od fizičkih povreda. Psihološke posljedice i promjene u ponašanju obuhvataju: napetost, nemir, osjećaj slabosti, osjećaj straha (za sebe, svoj život, život dragih osoba), osjećaj stida, osjećaj krivice, samozanemarivanje, gubitak samopouzdanja, depresiju, anksioznost, napade panike, poremećaje sna (nesanica, noćne more), poremećaje ishrane (anoreksija, bulimija, pothranjenost, dehidracija), zloupotrebu alkohola i droga, probleme s koncentracijom, dezorijentisanost, osjećaj rastresenosti, nedostatak tolerancije i strpljenja, suicidalne misli, seksualne probleme, posttraumatski stresni poremećaj.

Tipične situacije i prateće psihološke posljedice:

Izolacija

Ženi/djevojci je zabranjeno da kontaktira sa osobama s kojima ima prijateljske i rodbinske veze. Mogućnost kretanja joj je ograničena – zabranjeno joj je da ide na posao, da se školuje, uz optužbe za nemoral. Nasilnik zahtijeva da

žena bude stalno kod kuće, tvrdeći da joj je tu mjesto. Posljedica je da žena/djevojka gubi vezu s okolinom, postaje neinformisana i isključena iz svih životnih tokova.

Iskrpljivanje

Može biti fizičko, psihičko i ekonomsko.

Ponižavanje

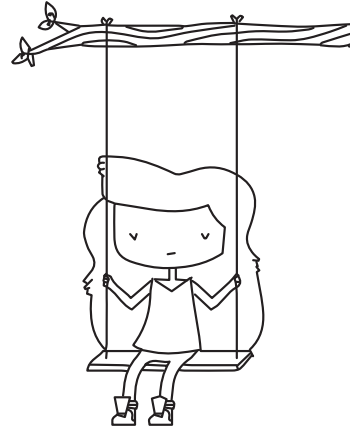
Nasilnik pokušava da kod žene/djevojke stvori osjećaj niže vrijednosti svakodnevnom pričom da je neobrazovana, glupa, nekulturna, ružna, nesposobna za život.

Prijetnje

Prijetnje nasilnika (da će je ubiti, spaliti...) kod žene/djevojke izazivaju strah koji je parališe i sprečava da mu se suprotstavi.

Iskrivljeno viđenje situacije

Česta posljedica izloženosti nasilju – odnosi se na situacije u kojima žena/djevojka nije u stanju da objektivno sagleda problem. Na primjer, kada kao glavnog krivca za nasilje vidi sebe, jer sebe smatra uzrokom njegovog bijesa i ljutnje. Postoje mnogi efekti pretrpljenog zlostavljanja čije je dejstvo dugotrajno.

Jedna od tipičnih situacija je da žena/djevojka gubi vezu s okolinom, postaje neinformisana i isključena iz svih životnih tokova.

Jednom ispoljeno nasilje po pravilu se ne završava nakon prvog incidenta, nego vremenom postaje sve intenzivnije.

Pogrešno usmjeren bijes

Zlostavljana žena usmjerava svoj bijes na sebe ili sebi bliske osobe, umjesto na nasilnika.

Podvojenost

Nasilnika vidi ili u potpuno pozitivnom, ili u potpuno negativnom svjetlu (ili je „skroz dobar“, ili je „skroz loš“) i ta se dva imidža u njenom doživljaju neprestano smjenjuju.

Gubljenje samopoštovanja i samookrivljivanje

Žena ne cijeni sebe, osjeća se bezvrijedno („Ja sam loša žena/ majka/djevojka“). Počinje da vjeruje da je zaslužila da bude zlostavljana, odnosno da ne bi bila zlostavljana da je bila bolja žena, majka...

Emotivna zavisnost

Žrtva osjeća da ne bi mogla da preživi bez partnera - nasilnika. Često ima želju da se ubije. Sve je manje ljudi kojima vjeruje.

Gubljenje sposobnosti da objektivno procjenjuje ljude

U njenom doživljaju ljudi se dijele samo na prijatelje i neprijatelje.

Nasilje u partnerskim odnosima mladih

Za nasilje koje se javlja u adolescentskim vezama ne postoji jedan uzrok. Svaka je osoba jedinstvena, baš kao i svaki odnos. Period adolescencije je vrijeme kada se kod većine ljudi formiraju osnovne crte ličnosti, gradi se identitet, a središnje pitanje ovog životnog razdoblja jeste sposobnost stvaranja intimnosti. U odnosima i vezama mladih ljudi nasilje se ispoljava kao tjelesno, emocionalno, polno ili ekonomsko. Važno je naglasiti da se jednom ispoljeno nasilje po pravilu ne završava nakon prvog incidenta, nego vremenom postaje sve intenzivnije. Mlada osoba ne prepoznaje uvijek lako znakove nasilja. Dijapazon je širok – od nazivanja partnera/ke različitim pogrđnim imenima i ljubomornih ispada, preko čestog provjeravanja i kontrolisanja aktivnosti, pa sve do polnog i fizičkog nasilja. Dešava se da adolescent/kinja određeno ponašanje prepoznaje kao privrženost i strastvenu ljubav, a da se zapravo radi o ljubomori, posesivnosti i potrebi za kontrolom. Mlada osoba koja, uprkos nasilju, ostaje u takvoj vezi teško prihvata savjete. Problem je u tome što ona ne nalazi snage da prekine vezu, iako i sama zna da ta veza nije dobra.

* Kako prepoznati nasilnika u vezi

Osobe koje pribjegavaju nasilju najčešće nije moguće prepoznati po izgledu.

Nasilan muškarac uglavnom djeluje mirno, staloženo i stabilno. Manipulativan je i vrlo uspješan u skrivanju svoje patologije. Obično je riječ o „praznom“ čovjeku prenaplašenog ega čije potrebe nijedna žena ne može da zadovolji.

Ako u tekstu koji slijedi prepoznaješ ponašanje nekoga koga voliš ili s kim si u vezi, treba što prije da prekineš svaki kontakt s tom osobom.

- Dok se udvara, nasilnik to često čini na veoma originalan, romantičan način kako bi privukao tvoju pažnju.
- U početnoj fazi veze često koristi fraze: „Ti si jedina žena“, „Zauvijek zajedno“, „Bez obzira na sve“, „Nijesi kao druge žene“ i sl. Zna da te takav pristup može privući.
- Šarmantan je, slatkorječiv, sebe predstavlja kao besporočnu osobu sa izgrađenim radnim navikama i s jasnom vizijom budućnosti, spremnu da odgovori svim životnim zahtjevima.

Zahitjeva da ga svakog trenutka obavještavaš s kim si i šta radiš.

- Često ima neku tužnu priču iz djetinjstva, izmišljenu ili istinitu, koja kod tebe izaziva majčinski instikt i želju da mu pomogneš.
- Raspituje se veoma vješto o pojedinostima iz tvog života, a vodi računa da svojim ponašanjem i kroz razgovor ne otkrije ništa što te može okrenuti protiv njega.
- Imponuju ti njegove izjave o tvojoj jedinstvenosti, čine da se osjećaš opušteno, povjerenje se

razvija. Pričaš mu o porodici, o bivšim vezama, o tajnama tvojih drugarica, prijatelja, rođaka... On sva ta saznanja registruje i kasnije ih koristi protiv tebe.

- Kada ti se dovoljno približio i upoznao tvoja osjećanja, počinje da odbacuje masku i da pokazuje svoje pravo lice.
- Sve češće kritikuje druge djevojke, ismijava ih i naziva pogrdnim imenima. Na meti su najčešće djevojke njegovih drugova.
- Predstavlja svoje bivše djevojke u krajnje negativnom svjetlu (sve su bile „glupe“, „drolje“ i sl.). Izjavljuje da je svaku on ostavio, a nijedna njega.
- Kad vaša veza pređe u ozbiljniju fazu, u sasvim običnoj situaciji reaguje burno i nepredvidljivo. Njegov do tada „prijatan i tihi glas“ pretvara se u urlanje.
- To je pravi on. Saosjećaš s njim, opravdavaš ga, osuđuješ osobe koje ga „nerviraju“. Kasnije, kad i sama postaneš njegova žrtva, shvataš da problem nije u drugima nego u njemu.
- Izrazilo je ljubomor, ne želi da razgovaraš s drugim muškarcima.
- Traži da prekineš druženja s drugovima – „ne postoji drugarstvo između muškaraca i žena“.

- Nagovara te da prekineš da se viđaš s drugaricama koje ga ne vole – „pogrešno te savjetuju“.
- Bolesno je posesivan. Neprestano te zove i šalje poruke. Zahtijeva da ga svakog trenutka obavještavaš s kim si i šta radiš.
- Kad ti pošalje poruku, očekuje da se odmah javiš, ili da se nađeš s njim.
- Cijepa fotografije na kojima si u društvu s drugim mladićima ili sa osobama koje on ne želi u tvom okruženju.
- Prati te, propituje te o svim osobama koje si slučajno srela i s kojima si razgovarala. Insistira da mu prepričavaš sadržaje vaših razgovora.
- Pati od čestih promjena raspoloženja.

Nasilan muškarac uglavnom djeluje mirno, stalozeno i stabilno. Manipulativan je i vrlo uspješan u skrivanju svoje patologije. Obično je riječ o „praznom“ čovjeku prenaglašenog ega čije potrebe nijedna žena ne može da zadovolji.

- Osjećaš da si pod stalnim pritiskom jer nikad ne znaš šta će ti zamjeriti i šta će ga razljutiti.
- Često te optužuje bez osnova. Uvredljiv je, povređuje te, ponekad te ošamari, postiduje te, sve više ograničava tvoju slobodu.
- Počinješ da stvaraš iskrivljenu sliku o sebi i sopstvenim vrijednostima.
- Ne dopušta ti da izlaziš bez njegovog odobrenja, dok on i dalje izlazi sa svojim društvom.
- Kada izlaziš, daje ti „savjete“, koje moraš da poslušаш, u vezi sa izborom odjeće, šminke, frizure.
- Zna i da te vrati kući kako bi se presvukla – smatra da nijesi obučena kako treba i izgledaš loše.
- Podstiče te ili nagovara na alkohol, drogu.

Ucjenjuje te i primorava na seks ili na vrstu seksualnog odnosa koji ne želiš.

- Prijeti da će povrijediti tebe, ili nekog tebi bliskog, ako ne uradiš ono što on želi.
- Ucjenjuje te i primorava na seks ili na vrstu seksualnog odnosa koji ne želiš.
- Ne prihvata nikakvo odbijanje – vaša veza će biti gotova onda kada on tako odluči.
- Moli za oprostaj, samopovređuje se, prijeti samoubistvom, vješto provlači tezu da si ti kriva za njegovo nasilno ponašanje, ili bar da ste oboje podjednako krivi.
- Ranije si imala mnogo prijatelja, a sada se njihov broj drastično smanjio.
- Tvoje ponašanje se promijenilo – drugi ga vide kao tajnovito, ti si depresivna, često plačeš.
- Zapustila si porodicu, prijatelje, kućnog ljubimca...

Vremenom stvari postaju sve gore, a posljedice su nesagledive.

Vrijeme je da se suočiš sa istinom: tvoja veza s nasilnikom je nezdrava, zastrašujuće napeta i osuđena na propast.

Ne postoji mogućnost da se nasilnik promijeni. Vremenom stvari postaju sve gore, a posljedice su nesagledive. On može biti opasan po tvoju socijalnu, psihološku i emocionalnu stabilnost. Zato kaži NE takvoj vezi. Bježi i ne osvrći se!

Možda osjećaš da nisi u stanju da se sama izboriš s raskidom. Postoji izlaz – obrati se roditeljima, pedagogu/škinji, psihologu/škinji, socijalnom radniku/ci ili instituciji koja se bavi problematikom nasilja; oni će znati što je potrebno uraditi. Pomoći će ti.

Možda osjećaš da nisi u stanju da se sama izboriš s raskidom.

Postoji izlaz - obrati se roditeljima, pedagogu/škinji, psihologu/škinji, socijalnom radniku/ci ili instituciji koja se bavi problematikom nasilja...

* Ko može tražiti zaštitu od nasilja u porodici?

Zaštitu od nasilja u porodici mogu tražiti: supružnici/bivši supružnici i njihova djeca, vanbračni partneri/bivši vanbračni partneri i njihova djeca, krvni srodnici i srodnici iz potpunog usvojenja.

Kome se žrtve nasilja mogu obratiti za pomoć?

Žrtve nasilja obraćaju se za pomoć članovima porodice u kojoj su rođeni (roditeljima), prijateljima i osobama kojima vjeruju. Oni ih mogu uputiti da potraže pomoć u nekoj od nevladinih organizacija koje se bave zaštitom žrtava nasilja, odnosno u centru za socijalni rad, ili da nasilje prijave policiji. Institucije i nevladine organizacije treba da sarađuju u pružanju pomoći žrtvama.

O nasilju u porodici se u posljednje vrijeme više govori, pa se žrtve mogu informisati o svojim pravima putem medija, interneta, društvenih mreža, informatora i sl.

Nasilje u porodici je zakonom zabranjeno. Svako od nas, ako zna za neki slučaj porodičnog nasilja, treba da ga prijavi! Prijava nasilja je obaveza državnih institucija, zdravstvenih, obrazovnih i drugih ustanova, a ne samo pravo žrtve ili članova njene porodice.

Mjere zaštite od nasilja u porodici i kazne za nasilnike

Nakon što prijavi nasilje u porodici, žrtva ima pravo na hitnu zaštitu. Institucije su dužne da rade na sprečavanju i otkrivanju nasilja tako što će žrtvi pružiti pomoć i obezbijediti joj uslove za bezbjedan život. Nevladine organizacije pružaju žrtvi podršku obezbjeđujući joj pratnju povjerljivog lica, besplatnu pravnu pomoć, psihološko savjetovanje i smještaj u skloništu.

Nakon što prijavi nasilje u porodici, žrtva ima pravo na hitnu zaštitu.

Nasilje u porodici je i krivično djelo.

Mjere zaštite od nasilja u porodici

- **udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje**
- **zabrana približavanja**
- **zabrana uznemiravanja i uhođenja**
- **obavezno liječenje od zavisnosti**
- **obavezni psihosocijalni tretman**

Ove mjere određuje sud.

Za ispoljeno nasilje nasilnik može biti kažnjen novčanom kaznom od 150 eura ili kaznom zatvora od najmanje deset dana. Ako je žrtva dijete, član porodice koji počini nasilje kazniće se novčanom kaznom od najmanje 500 eura ili kaznom zatvora od najmanje trideset dana.

Nasilje u porodici je i krivično djelo.

Krivičnim zakonikom propisana je kazna zatvora do jedne godine za osobu koja primjenom grubog nasilja ugrožava člana svoje porodice ili porodične zajednice. Ako je usljed ovog djela nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja, odnosno ako je akt takvog nasilja učinjen prema maloljetniku/maloljetnici, počinitelac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Ako primijetiš da tvoja drugarica ima problema u vezi, potruđi se da joj budeš podrška.

Šta uraditi ako primijetiš da je tvoja drugarica u nasilnoj vezi?

Većini mladića i djevojaka veoma je teško da prepoznaju nasilje u vezi, posebno ako nije ispoljeno fizičko nasilje. Tinejdžeri koji se nasilno ponašaju u ljubavnoj vezi ne smatraju sebe nasilnim, a tinejdžerke pretjeranu ljubomoru i posesivnost najčešće tumače kao dokaz ljubavi i strasti.

Tinejdžeri koji imaju problem u vezi često oklijevaju da se obrate odraslima za pomoć zato što se plaše da neće biti ozbiljno shvaćeni. Drugi to ne čine vjerujući da će, ako se povjere roditeljima, izgubiti nezavisnost u donošenju odluka i povjerenje.

Tebi, kao i tvojim vršnjacima, veoma je važno mišljenje prijatelja i prijateljica. Zato, ako primijetiš da tvoja drugarica ima problema u vezi, ne oklijevaj da postupiš na sljedeći način:

- Kaži jasno što si vidio/vidjela i kako si se ti pritom osjećao/osjećala, jer je otvoreni razgovor čin pravog prijateljstva.
- Potruđi se da joj budeš podrška, uvjeri je da ona ni u kom slučaju nije kriva za nasilje koje joj se dešava.

- Reci joj da nećeš samo posmatrati što se dešava i dopustiti da se takvo ponašanje nastavi. Daj joj jasno do znanja da ti je stalo do nje, da brineš i da vjeruješ da je dovoljno jaka da na vrijeme izađe iz te veze.
- Pomozi joj da potraži stručnu pomoć, da porazgovara s nekim od nastavnika/ca, s psihologom/škinjom, pedagogom/škinjom.

U svakoj vezi je važno:

- da poštuješ individualnost druge osobe
- da budeš odgovoran/na za svoje postupke
- da znaš da nasilje nikada ne rješava problem

UVIJEK JASNO ISKAŽI LIČNI STAV PROTIV NASILJA I OTVORENO STANI NA STRANU DJEVOJKE KOJA JE IZLOŽENA NASILJU!

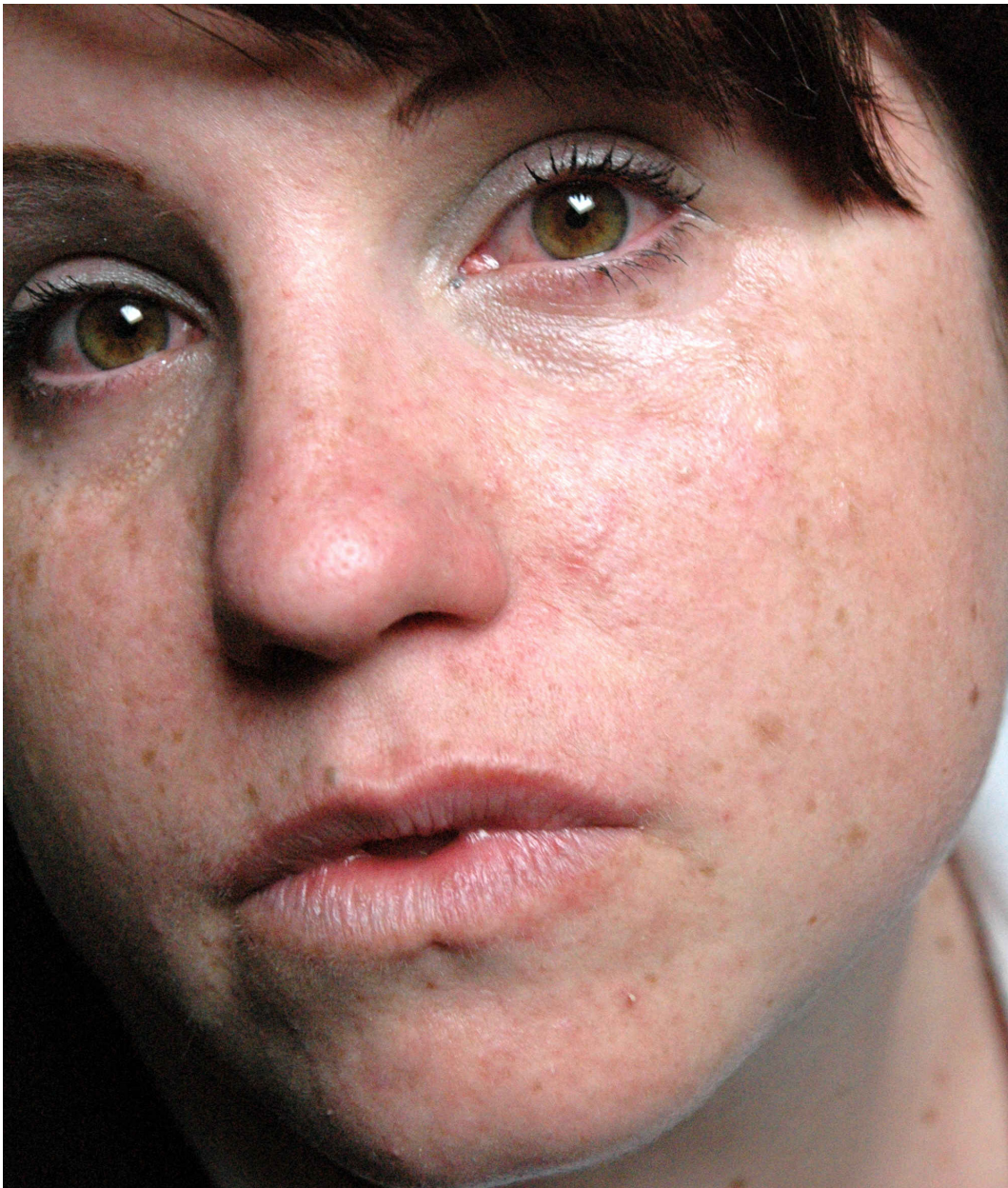
Šta uraditi ako se nasilje dešava tebi?

Ako si žrtva nasilja u vezi, nemoj to da kriješ. Zamoli prijatelje da ti pomognu. Budi pribrana. Ne dozvoli da izgubiš samopouzdanje.

Ukoliko razgovor sa prijateljem ili prijateljicom nije ispunio tvoja očekivanja i nije došlo do promjene situacije, uvijek možeš napraviti korak dalje i potražiti pomoć van škole. Obrati se nekome odraslom. Možeš se obratiti Centru za socijalni rad ili nekoj od nevladinih organizacija. Oni će nastojati da ti pomognu u rješavanju problema.

**ZA NASILJE NIJESI TI KRIVA!
NASILJE JE ISKLJUČIVO
ODGOVORNOST NASILNIKA!**

Ako si žrtva nasilja u vezi, nemoj to da kriješ.

* Nekoliko riječi za kraj

Onoga trenutka kada prepoznaš nasilje, ili počneš da sumnjaš da ti, tebi bliska osoba ili osoba koju poznaješ trpi nasilje, preduzmi nešto!

BUDI ODGOVORAN/A I SPRIJEČI ILI ZAUSTAVI NASILJE.

Možeš pomoći razgovorom ili potražiti stručnu pomoć.

U nastavku se nalaze brojevi telefona službi koje se bave nasiljem u porodici i kojima se možeš obratiti za savjet i pomoć.

Nikada ne zaboravi da osoba koja je izložena nasilju može biti životno ugrožena pa su pomoć i podrška prioritet.

Važni brojevi telefona

Policija:

Dežurna služba za hitne pozive: 122

Nevladine organizacije:

Sigurna ženska kuća
Podgorica
069 013 321; 020 232 352

Centar za ženska prava
Podgorica
020 664 193

Otvoreni centar „Bona fide”
Pljevlja
052 322 330; 067 216 621

SOS telefoni za žene i djecu

žrtve nasilja:

Podgorica: 020 232 254; 232 253

Nikšić: 040 213 086

Bijelo Polje: 050 433 660

Berane: 051 235 552

Plav: 051 252 743

*Budi odgovoran/a
i spriječi ili
zaustavi nasilje.*

* Nasilje u partnerskim odnosima

Vrteška - prikaz slučaja

Sigurna ženska kuća ima dobru komunikaciju s mladim ljudima. Naše druženje otpočelo je prije nekoliko godina, kada smo posjetile sve srednje škole u Crnoj Gori i distribuirale naš Priručnik o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Otvaranjem fejsbuk stranice otvorile smo i mogućnost mladima da nam se javljaju i pišu o svojim problemima. Naravno, to nije uvijek dovoljno. Nekad je potrebno da mlada osoba dođe do nas, možda i više puta, jer je već razgovorom s povjerljivom i stručnom osobom pola problema riješeno. Ostalo mora sama, a često je neophodna i pomoć porodice. Evo jedne zanimljive priče...

// Imala sam 16 godina kad sam ga upoznala. Već godinu i po sam s njim, s momkom koji me zlostavlja na svaki mogući način. Psovke, vrijeđanja, prijetnje, ucjene, šamari, pesnice, šutiranje, ne bira vrijeme ni mjesto... A mogla bih i umjela da prekinem svaki kontakt s njim, da učinim da nestane iz mog života, samo da nije snimaka i slika. Snimao je naš odnos bez moga znanja, slikao me je kad nijesam gledala. Sad me time ucjenjuje, kaže da će sve to poslati mojim roditeljima, rodbini, društvu.

// Roditelji su mi malo stariji i oboje su slabog zdravlja. Ako bi vidjeli ili doznali što sam doživljavala, sigurna sam da bi neko od njih umro, što od bruke i srama, što od brige za mene. Nemam ni brata ni sestru. Nemam kome da se požalim. Živim u sredini koja bi me poslije toga potpuno odbacila. Trpim i ćutim samo da moji ne budu osramoćeni jer sam ja glupa. Ja njega više ne volim, mrzim ga, ali sam i dalje s njim samo zbog toga. Sama sam kriva. Mislim da ga se nikada neću osloboditi, da će me ovako mučiti do kraja života.

Snimao je naš odnos bez moga znanja, slikao me je kad nijesam gledala. Sad me time ucjenjuje, kaže da će sve to poslati mojim roditeljima, rodbini, društvu.

Zaboravila sam da kažem, kad se vraćamo zajedno iz škole, ja gledam ispred sebe, nikome se ne javljam...

// Nekad pomišljam i da ga ubijem, nije me briga koliko bih ostala u zatvoru. Prije nekoliko mjeseci je otišao predaleko s maltretiranjem. Poslije me je neko vrijeme ignorisao i ja sam pomislila da se konačno umorio od silnog nasilja. Imam utisak da on uveče smišlja kako da me muči... uvijek je to nešto novo, i iznebuha. Evo, na primjer, sada ne razgovara sa mnom, ali to ne znači da je odlučio da me ostavi na miru. Ja nikad ne znam kad će se javiti i čime će mi zaprijetiti. Zabranio mi je kontakt s drugim muškarcima, s mojim drugovima iz odjeljenja, komšijama, s poznanicima koje srijećem. Zaboravila sam da kažem, kad se vraćamo zajedno iz škole, ja gledam ispred sebe, nikome se ne javljam... pošto nosim naočare, ja ih skinem da mogu kasnije ljudima da kažem kako ih nijesam prepoznala, ne vidim dobro.

Za svaku drugaricu je imao primjedbu, da je kurva, da laže, da me ogovara.

// Ma, ja sam pokušala nekoliko puta da prekinem, ali on svaki put prijeti da će se ubiti i da će mi biti na savjesti, pa kako me voli i kako mu život nema smisla bez mene... A njegova djela pokazuju nešto sasvim drugo. Ne smijem da ga zovem, a moram primiti svaki njegov poziv. Uopšte ne znam kako bih sve to napisala. Jako mi je teško. Zbog njega sam izgubila skoro sve prijateljice, a muških prijatelja i nemam više jer ih se klonim. Za svaku drugaricu je imao primjedbu, da je kurva, da laže, da me ogovara. Jednom je rekao za moju rođaku, s kojom sam baš bliska i kod koje često idem, da biram između nje i njega. Ja sam sve to tada primala kao veliku ljubav prema meni, da neće da me dijeli ni sa kim. Kako sam bila glupa.

// Kad se sjetim kako me poslije tri dana poznanstva pitao, smijući se: 'Je li ti hladno u toj kratkoj suknjici?', a ja rekla 'nije' i nasmijala se jer mi je dao do znanja da ne voli da me drugi gledaju. Sjutradan me je sačekao ispred ulaza moje zgrade, sjećam se kako me je odmjerio: 'Zar ćeš u ovome u grad? Izgledaš kao kurva, idi kući i presvuci se.' Meni je tada bilo krivo što me uporedio s kurvom, ali sam ipak pošla kući i navukla farmerice. Bio je nježan čitav taj dan, govorio mi da me voli. Poslije škole smo pošli u obližnji park; tu mi je ispričao da ima oca koji je kreten i budala, da stalno viče, provjerava i njega, i sestru, i majku. Ali, uspješan je u poslu, zarađuje dobro, mada njegova majka nema ništa od toga bogatstva. Kasnije sam imala utisak da mu je bilo krivo što mi je to ispričao, jer mu se raspoloženje promijenilo.

// Bilo mi ga je tada žao. Sad me uglavnom ignoriše, a kad me se sjeti, naziva me kurvom, kravom... vrijeđa moju porodicu. Juče me je umalo silovao. Jako mi je teško i želim da skupim hrabrost da ga napokon ostavim, ali me muče njegove riječi: 'Biće ti žao, jer ako ostanem bez tebe, ja ću se ubiti. Volim te i bez tebe ću umrijeti, a tebi ću ostati na savijesti!'

// U početku je to bila divna veza. Gledali smo se u dvorištu škole. Drugarice su mi za njega pričale da nije bio dobar s djevojkama. A bio je jedan razred ispred mene, sve su cure bile u njega zaljubljene. Kada mi je prišao, ja sam mislila da mi svi zavide jer je mene odabrao. Istoga dana me je sačekao ispred učionice i pitao može li da me isprati kući, a imao je još jedan čas. Ja sam mu rekla da mogu sačekati ja njega, da mu ne pišu neopravdani. On me onda pita: 'A zar mi roditelji ne znaju koliko imam časova, i čekaju li me?' Ja sam mu rekla da nemam problema s roditeljima i tako sam ga ja čekala. Kad je izašao iz učionice, vidjela sam da je zagrlio jednu drugaricu; sad znam da je to namjerno uradio, jer me je vidio i htio je da me povrijedi. Ali, kad mi je prišao i uhvatio me za ruku, ja sam odmah na to zaboravila.

// Jednog petka sam otišla na rođendan kod zajedničke prijateljice. Sve je bilo u redu dok on nije počeo da pije. Vrijeđao me je pred društvom kad bih nešto komentarisala, govorio mi da sam glupača. 'Daj, zaveži glupačo, ne znaš što pričaš...' Kad me je počeo grubo hvatati za ruke i čupati za kosu, ja sam se otrgla od njega, ali nijesam htjela da kvarim večer i prešla sam preko toga. Kako je veče odmicalo, tako je on sve više gubio kontrolu. Zamolila sam ga da idemo kući, krenuli smo. Nijesmo bili mnogo odmakli kad su počele psovke i uvrede na moj račun. Psovao me je, nazvao me je kurvom, psovao moje roditelje... Onda se sapleo i pao u živicu. Ja sam pokušala da mu pomognem da ustane, on me je tada dočepao za ruku i snažno me povukao. Ali, srećom, toliko je bio pijan da nije imao snage. Ja sam onda krenula nazad u restoran da pozovem nekoga da ga vozi kući, a on je išao za mnom psujući me, vidjela sam da je htio da me udari. Tada sam zvala pomoć. Pobjegla sam kući i cijelu noć povraćala i plakala...

Tada sam shvatila da je moj život u opasnosti ako ostanem s njim. No, poslije par dana, on mi je poslao nekoliko poruka da me voli...

“Naravno, sutradan je plakao, kumio, molio, kleo se da se to neće ponoviti. Čak sam tada mislila da mu oprostim, ali mi je jedan drug rekao kako mu je on ispričao da ne zna šta mu je bilo, ali da me je te večeri htio ubiti! Tada sam shvatila da je moj život u opasnosti ako ostanem s njim. No, poslije par dana, on mi je poslao nekoliko poruka da me voli, da mu oprostim, da je alkohol kriv, da se kaje, da sam ja najljepša, najpametnija i najbolja osoba na svijetu. Poslao je i druga da me pita smije li da me otprati do kuće. Ja sam pristala. I tako smo počeli ponovo.

“To je bio lijepi period, ali su bili i stalni pritisci da stupimo u intimne odnose. Jednog dana je došao kod mene kući da me posjeti, bila sam bolesna, imala sam grip. Znao je da mi roditelji nijesu kući i da tek kasno poslije podne dolaze s posla. Bio je nježan, prijalo mi je to. Skuvao je čaj, masirao mi noge... Rekao mi je da me želi, da samo o meni misli, da je ponekad grub zato što se boji da ću ga ostaviti i da on, kad popije, poslije ne zna što radi. Toga dana je otišao prije nego što su mi se roditelji vratili, a ja sam bila srećna i zaljubljena. Sutradan je zvao na kućni telefon; javila se moja majka, on je rekao da je moj drug i da bi volio da me posjeti jer je čuo da sam bolesna. Majka mu je rekla da nema problema, rekla mu je: 'Dođi predveče, sad ona drijema.

“Pojavio se s buketom cvijeća za moju majku i bio je baš ljubazan. Osvojio je moje roditelje, pogotovo kada su čuli čiji je on sin... I tako je polako ušao i u našu kuću, gdje se često dugo zadržavao, nekad je i ručao ili večerao s nama. Pošto sam ja bila slaba sa fizikom, on se ponudio da dolazi i da me podučava, a moji roditelji su to s oduševljenjem prihvatili. I dalje je stalno insistirao na seksualnom odnosu. Jednoga dana, kada mi roditelji nijesu bili kući, praktično me je silovao. Kada sam ga odbila i rekla mu da mislim da je rano, jednostavno me je ošamarilo i bacio na krevet. Ja nijesam smjela da vrištim, samo sam ga molila, govorila mu 'nemoj'... On mi je tada rekao: 'Ne bi ti mene primala u kuću da nijesi mislila da se tucaš samnom, čitavo vrijeme me izazivaš.' Boljelo me je, krvarila sam, plakala, a on je jednostavno otišao poslije seksa. Nije se javljao nekoliko dana, a ja sam onda crkavala zbog toga i bila ljubomorna. Pisala sam mu i zvala ga preko telefona, a on me je izbjegavao. Sad znam da muškarci to rade namjerno da te izlude. Trebalo je da već tada prekinem. Onda se jednog dana ponovo pojavio kod mene kući i ja sam ga primila. Imali smo odnos, bio

je nježan, pravdao se da je mislio da sam ja ljuta na njega, plakao... A ja sam ga tada najviše voljela. Pa kad sam bila glupa! Odjednom su svi u odjeljenju znali da smo imali odnose. Ja ne znam kako, ko im je to ispričao... Jedna drugarica mi je rekla da se on hvalio drugu, a da je taj drug ispričao jednoj curi iz odjeljenja... i tako se to proširilo. Mene je u početku bilo muka, ali onda mi više nije bilo stalo.

// Jednom me je pitao smije li da me slika голу, da me uveče sanja, da će to biti samo za njega. Slikaće nekoliko poza pa ću ja da vidim i odaberem koju će on da zadrži. Slikao se i on, samo da pokaže kako to nije neka velika stvar. Ja sam odbila, bilo me je sramota, a i više mu nijesam ništa vjerovala. Tako je on počeo da me tajno fotografiše, u različitim pozama. Inače, tada je bila lijepa faza našeg odnosa, ali je kratko trajala. Čudno mi je bilo zašto se drugačije ponašao na javnom mjestu, pred mojim drugaricama i drugovima. Jednom me je ošamario u kafiću samo zbog toga što sam mu rekla da nije u pravu. Užasno me je bilo sramota. Ućutala sam, nijesam znala kako da se ponašam, a on je nastavio da priča i smije se. I ostali isto. Drugarica mi je uveče preko telefona rekla da i nju momak tuče.

Jednom me je ošamario u kafiću samo zbog toga što sam mu rekla da nije u pravu. Užasno me je bilo sramota.

// Kad me je jedne večeri išamarao zbog toga što sam odbila da imamo seks u ulazu, ja sam odlučila da prekinem vezu. Isključila sam telefon, nijesam otišla u školu, a i inače sam bila popustila u učenju i počela da dobijam slabije ocjene. Onda sam odlučila da sve ispričam majki. Ona je već bila nešto naslutila, ali je na moje ćutanje samo govorila da je takva ljubav, da boli. Inače su ga moji roditelji zavoljeli, odgovaralo im je što mu je otac bogat čovjek. Nekad sam mislila da više vole njega nego mene... Ali, oni ga ustvari ne poznaju, ne znaju kakav je on manipulator. Nije se javljao nekoliko dana; on je zapravo osjetio da treba da me pusti malo. A kad sam ga vidjela s drugom djevojkom, srce mi je stalo. Svejedno, rekla sam mu da prekidam, da ne mogu više... ali sam osjetila, ako me malo više pritisne, sve ću mu oprostiti.

...još dva puta prebio. Prvi put, jer me je drug zvao da pita jesam li popravila laptop. Drugi put, kad mi je tražio šifru na fejsbuku, a ja sam rekla da ne dam.

// Poslije toga me je zvao i rekao da su snimci našeg seksualnog odnosa u njegovom telefonu i da će ih, usudim li se da prekinem vezu, poslati na sve strane – za prvo vrijeme, postaviće ih na razne fejsbuk stranice. Kada je uveče došao, ja sam počela da plačem, ali sam pristala na sve. Imala sam seksualni odnos s njim u mojoj sobi, dok su mi roditelji bili u drugoj sobi. Jezivo sam se osjećala.

....stalno mi prijeti: 'Kad bih saznao da me varaš, ubio bih te namrtvo! Bolje mrtva sama nego živa s drugim.'

Poslije toga me je još dva puta prebio. Prvi put, jer me je drug zvao da pita jesam li popravila laptop. Drugi put, kad mi je tražio šifru na fejsbuku, a ja sam rekla da ne dam. I tako... nekoliko dana bude sve toliko savršeno da pomislim: on je taj s kojim mogu dočekati starost, a nekad me ubija psihički nekim temama, pričama, glupostima, vraćanjem u prošlost, maštanjem o budućnosti, zbuni me... i sve doživljava na neki svoj, da kažem, nenormalan način.

„U školi sam raspoložena, glumim srećnu osobu... A zapravo se plašim, imam glavobolje, lupa mi srce i loše spavam.

“Kad kažem da ću ga ostaviti, on odgovori: 'Samo me Bog može razdvojiti od tebe.' Stalno moram da pazim što pričam, što radim, ne smijem se iznervirati, ne smijem se glasno smijati, moram imati osmijeh, treba da mu stalno govorim koliko ga volim. Jednostavno, nikad nijesam opuštena. On nije neko s kim se može razgovarati o nekim pojedinostima, živi u svom svijetu, stalno mi prijeti: 'Kad bih saznao da me varaš, ubio bih te namrtvo! Bolje mrtva sama nego živa s drugim.' Zove me, 24 sata poruke, tipkanja, zivkanje; ako se ne javim na mobilni, zove na kućni. Više nemam izlaza, ne znam šta da radim.

“U školi sam raspoložena, glumim srećnu osobu... A zapravo se plašim, imam glavobolje, lupa mi srce i loše spavam. Sramota me je da nekome pričam svoju priču, odustala sam od toga da se žalim majci, sa ocem nemam blisku vezu. Jedino je razredna primijetila da nešto nije u redu, ali ništa nije pitala. Vama sam se javila jer je juče ostvario svoju prijetnju: poslao je mojoj drugarici jednu od slika... srećom, odmah mi je pokazala. Sad mogu od njega da očekujem samo najgore; staviće slike na fejsbuk, neko od prijatelja će to vidjeti, reći će roditeljima. I meni ne preostaje ništa drugo nego da se ubijem. Moram doći. Možete li me primiti?

LITERATURA

- Bajić, S. i Raičević, M. (Ur.) (2014). Zaštita od nasilja u porodici: Moja prava, Podgorica: Politički klub žena za borbu protiv nasilja u porodici.
- Bogavac, Lj. i Popadić, D. (2014). Yes, I am: Kako da spriječite nasilje u adolescentnoj vezi? Beograd: Incest trauma centar.
- Claiborne, L. I. (2000). What you need to know about dating violence: A teen handbook. New York: Liz Claiborne Inc.<<http://lizclaiborne.com>>
- Durant, N., Kephart, R. & McGowan, C. (2013). Domestic violence awareness guide. Oklahoma: Department of Human Services.Adult and Family Services.
- Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, Četvrta svjetska konferencija o ženama (15. septembar 1995) <<http://www.sostelefon.org.rs>>
- Zakon od zaštiti od nasilja u porodici, Službeni list Crne Gore (br. 46/2010) <<http://www.skupstina.me/~skupcg/skupstina/index.php?strana=zakoni&id=1179>>
- Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici (2011) <<http://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/641.pdf>>

FOTOGRAFIJE

strana 5@ Drew Herron
 strana 6@ David Clow
 strana 7@ Topeka Library
 strana 9 @ www.freeclipartnow.com
 strana 24 @ Kit
 strana 29@ Global Panorama
 strana 30 @ Foto Nerd
 strana 32 @ Send me adrift

Fotolia.com

naslovna strana © jedi-master
 strana9 © Eric Simard
 strana 14 © Deyan Georgiev
 strana 19 © zinkevych
 strana 17 © Africa Studio
 strana 16 © Artem Furman
 strana 21 © alexopalexo
 strana 22 © Ambrose
 strana 23 © Ljupco Smokovski
 strana 25 © LoloStock
 strana 26 © BlueSkyImages
 strana 28 © John Takai
 strana31© Edyta Pawlowska

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-9137-3-1
COBISS.CG-ID 26801424

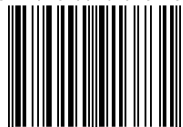

SPRIJEČIMO NASILJE priručnik za tinejdžere/ke o nasilju u porodici i nasilju u vezi je priredio tim Sigurne ženske kuće sa saradnicima, sa ciljem da ti pruži osnovne informacije o pojmu nasilja, oblicima i posljedicama nasilja. Namjera nam je da te informišemo kako da prepoznaš i koje korake da preduzmeš ako si ti ili neko koga poznaješ izložen/a nasilju u porodici/vezi. Vjerujemo da će ti ovaj priručnik biti korisno štivo na tvom putu razvoja u zrelu ličnost, ličnost koja je svjesna da je samo zdrav i ravnopravan partnerski odnos pravi izbor.

Priručnik Spriječimo nasilje je priredila NVO **Sigurna ženska kuća** iz Podgorice, uz pomoć saradnica i saradnika. Vizija Sigurne ženske kuće - za život žena bez nasilja. [www.szk.me]

ISEN 978-9940-9137-3-1

9 789940 913731 >